

بایات بایاتی لاری

آذربایجان بایاتی لاری

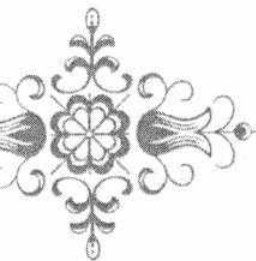
حافظیر لاری: بهرام سورگون

۱۳۹۵



انتشارات
پلا قلم

سرشناسه: سورگون، بهرام، ۱۳۶۲ -
عنوان و نام پدیدآور: بایات بایاتی لار / آذربایجان بایاتی لاری / حاضری لایان بهرام سورگون.
مشخصات نشر: بناب: پارلاق قلم، ۱۳۹۵.
مشخصات ظاهری: ۳۵۲ ص.
شابک: ۹۷۸۶۰۰۹۵۰۷۷۸۸-۸-۱۵۰۰۰ ریلان: ۹۷۸۶۰۰۹۵۰۷۷۸۸-۸-۱۵۰۰۰
وضعیت فهرست نویسی: فیا.
یادداشت: ترکی.
موضوع: شعر ترکی آذربایجانی -- ایران -- مجموعه ها
PL۳۱۴/آ۲ س ۹۳ ۱۳۹۴ کنگره: ۸۹۴/۳۶۱۱۰۸
رده بندی دیویی: ۸۹۴/۳۶۱۱۰۸
شماره کتابشناسی ملی: ۳۷۷۳۸۶



بایات بایاتی لار

آذربایجان بایاتی لار / حاضری لایان: بهرام سورگون

ناشر: پارلاق قلم

گرافیک: رضا غفاری (آرت ن)

اندیت و صفحه آرایی: نشر پارلاق قلم

تیراژ: ۱۰۰۰ قطع: رقعی

چاپ: آلما صحافی: امین

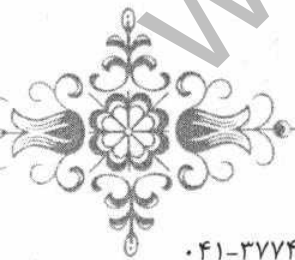
چاپ نخستین: ۱۳۹۵

تعداد صفحه: ۳۵۲

قیمت: ۱۵۰۰۰ تومان

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۹۵۰۷۷-۸-۸

حق چاپ و نشر محفوظ است



بناب، خیابان باهنر، برج بلور، طبقه ۳ / ۳۷۷۴۴۹۸۴-۴۱

مرکز پخش و فروشگاه: بناب، خیابان امام، پاساژ پور صادق / ۴۲۷۶ ۸۶۶ ۹۳۹

parlaq.qalam@gmail.com

مندرجات

۷	اؤن سۆز
۲۰	وطن - غوربت
	مردلیک - نامردلیک. دوستلوق. ایگیدلیک. مغرورلوق.
۳۰	ناموس - غیرت - عار
۳۷	آرخا. کؤمک. دایاق. افتخار
	اومه - کوسو. گیلنی - گوذار. شکایت - ناراضی لیق.
۴۰	بخت - شایع. مذمت. اعتبار سیزلیق
۱۰۴	سک - قانسج - سانجما - بزمه
۱۰۶	ظول - زوراکچیلوق - حاقسیرلیق
۱۰۸	یشنی دوران. خ. مېخت لیک. بوللوق - برکت
۱۱۰	عشق - محبب. وفا. صداقت. ناز - غمزه
۱۱۸	آیریلیق. انتظار. ایستک - آرزو. غم - کدر. اوزونتو - نگران چیلیق
۲۴۶	لايلا. نازلما
۲۵۵	قادران - بالان جانیم
۲۵۶	آلقیش. اؤیمه. اؤیود - نصیحت حکایت
۲۷۷	حؤرمّت - احترام. ساییب - ساییلما. گمن - ذرّان
۲۸۰	باغلاما. تاپماجا
۲۸۸	سیناما. اینام. یوزوم
۲۹۱	وصفی - حال. حال - احوال
۳۰۶	شنلیک. توی - دیوون. خئیر - دوعا
۳۰۸	قارغیش
۳۱۶	آغی. اوخشاما. سیزیلتی. اینیلتی
۳۴۰	سایا
۳۴۴	هولاولار
۳۴۶	خویرات
۳۴۷	هر چیچکدن بیر لچک
۳۵۱	ادبیات

اؤن سۆز

آذربایجان ائل ادبیاتی نین لیریک قولونون گئیش و وسعت تاپان چوخ - چئشیدلی نسللر بیدان بیرری بایاتیدیر.

بایاتیلار انسان حیاتی نین جانلی پوتتیک سالنامه سی دیر. اونو وارلیغینی، معنوی عالمییی دریا یا کؤل آجدیغی عؤمرونون سون آنلارینا کیمی مشایعت ائدیر، دویوم و حیس لرینه استتک، بدییی ذوق آشیلا ییر. لایلا، نازلاما، نه ننی و اؤزگه بششیک باشی نین نوتמוש آغی، ائدی، سیزلامالار قدر کئچن عؤمور یولو یوز ایللیک لری آزلاراق مده تاریخی کسیمه، ائبوخایا چئوریلیمیش، بو مسافه - نی ایسه اسکی چاغلاردا فرماشان، ایل لری، عصرلری اؤتدوکجه یتکینلشن، نتیجه ده بایاتی آدی ایله نهرتلی پوتتیک اینجی لر زینت لندیریمیش دیر.

آذربایجان بایاتیلاری یارادیجیسی اهلن خالقا مخصوص ان بشری، علوی دویوم لاری اؤزونده توپلامیش دیر. نمونه لرده انسانا مخصوص گؤزل کیفیتلر - اونون معنوی قدرتی، حیات عشقی، رین روح عذاب لاری، کدری، نیسگیلی، غمی، همچنین دوستلوق، صداقت، هومانیزم من لری، جانلی، شاعیرانه بیر دیله، آز سؤزله، بؤیوک و دولغون فلسفی معنا ایله اولوشدور.

بایاتی بیر سۆز - تترمین کیمی هم «کؤهنه»، «اب» کلمه سی ایله علاقه - لندیریمیش، هم «اولو تاتری» کیمی معنالاندیریمیش (ممود کاشغری)، هم ده اوغوز خانین نوه سی، گون خانین ایکینجی اوغلو بایاتین، سیزلار ایسه اسکی آذربایجانلی لارین سوی - کؤکونده اهمیتلی رول اوینامیش نسل ادلی قبیله، طایفا، ائللین آدی ایله باغلانیمیش دیر (سلمان ممتاز). بایاتیلارین ان قدیم نوع - لریندن اولان سایا ایسه عینی زاماندا ائل نغمه کاری، عاشیقین اجدادی، اولو باباسی ساییلیمیش، بو ایفاچی - صنعتکار بیر چوخ سوی لار، بوی لار، داستانلارین یارادیجیسی مؤلفی کیمی ده یئرلندیریمیش دیر.

بو مولا حیظه لردن هم ده او قناعت دوغور کی، بایاتی لار آذربایجان فولکلورونون ان قدیم نوعلاریندان اولموش. یوزایل لیکلر آدلا ییب گلن اوزون بیر انکشاف یولو کتچمیش دیر. آرتیق علمی ادبیات دا بئله بیر فیکیر اؤزونه یئر تاپمیش دیر کی، اثرامیزین بیرینجی مین ایلییینده آذربایجان دا یاشامیش و آذربایجان خالقینین ائتوگمنترینده بؤیوک رول اوینامیش هونلار، خزرلر، آوارلار، ساویرلر و باشقا تورک - اوغوز طایفالارینین یازسی اولماسا دا اونلارین انا دیلینده زنگین شفاهی ادبیات نمونه لری اولموش و بو گونه قدر گلیپ چیخمیش بایاتی لارین، لایا لارین، آغی لارین چوخو او دؤورده یارانمیش دیر.

بو هم ده او دئمک دیر کی، «بایاتی لار اسلام دان قباقلی تورک ادبیاتیندا تورک شعری نین ملی شکالنی تشکیل ائتمیش دیر».

باشقا سؤله، بایاتی - «مانی بیچیمی نین دنیا ادبیاتی تاریخینده، ازل اولاراق شرق ادبیاتیندا سادجه تورک ادبیاتینا مخصوص بیر نظم شکلی اولدوغونو قبول ائتمک لازیم دیر». بون بون اؤرنکلرینه باشقا اسلامی ادبیات لاردا آز تصادوف اولونور و بو نمونه لر تورک حالتیه نزیاسی نین تاثیر ائتیندا یارانمیش دیر. بو تاثیرین چئوره سی گئیش، افاقلری سونسوز اولوب، بیر سیرا تورک خالق لاری نین تاریخ بویو مسکن اییب یا مادی ائری رئگیون لاری احاطه ائدیر. اؤزگه سؤزله، آذربایجان بایاتی لاری ایسه بون پرورش تاپان اؤزبک، تورکمن، قاقاؤز، تورک، کرکوک قوشوق - مانی - خویراتلاری دا همین پوئتیکی عالمین اؤزولونو تشکیل ائدیب یوزایل لیکلر بویو یاشاه ش زنگین، توکنمز بیر خزینه یه چئوریلیمیش دیر.

بللی دیر کی، بایاتی - مانی - خویرات لارین ان اسکیمینه نلر هم دیل دن - دیله، آغیزدان - آغیزا، نسل دن - نسله کئچه - کئچه، هر ائری - آیری عصرلرده ترتیب اولونموش جونگلره، ال یازمالارینا یول تاپا - تاپا هم ده دؤورون تانینمیش یازبچی و شاعیرلری نین، علم، مدنیت نوماینده لری نین مختار سبکیلی اثرلرینده قورونا - قورونا زمانه میزه کیمی یاشامیش دیر. ماراقلی دیر کی، هله ۱۱ - جی عصرین ایکینجی یاریسیندا ترتیب اولونموش «دیوان الغات التورک» ده بیر

۲- و. آسلانوو، ۱۲- جی عصره قدر کی آذربایجان دیلی حاقیندا، «آذربایجان فیلولوگیاسی مسئله لری»، باکی،

«علم»، ۱۹۸۲، ص ۷۶.

۳- ج. هئیت، آذربایجان شیفاهی خالق ادبیاتی، «وارلیق» ژورنالی، ۱۹۸۲، سای ۲، ص ۳۱.

۴- ع. طرزی باشی، کرکوک خویراتلاری و مانی لری، استانبول، ۱۹۷۵، ص ۹۸.

آذربایجان بایاتی لاری — ۹

سیرا ائل ادبیاتی اینجیلری ایله یاناشی، بایاتی - مانی سبکی سینده نمونه لر ده
 اؤزونه یئر تاپمیش دیر:
 اوپکه م گلیب اوغرادیم،
 آسلان لایو کؤکرئدیم،
 آلپ لار باشین دوغرادیم،
 ایمدی منی کییم توتور؟
 (اؤفکه لئوک کنارا فیرلادیم،
 آسلان کیمی کوکره دیم،
 ایگباریز، باشینی کسیدیم،
 ایمدی منی کییم توتار).^۵
 ایتیل سویو آخار دور،
 قایا دییی آقا دور،
 بالیق تلیم بیتا دور،
 گؤلونگ تکی کوسنرور،
 (ایتیل سویو آخار دورور،
 قایا دییینی دؤیر دورور،
 بوتون بالیق لار باخار دورور،
 گؤلو داها داشیریر).

البته، محمود کاشغری طرفینده قلعه آلیان دور و بونا اوخشار دؤردلؤک لره، او
 سیرادان تورک امپراتورو آلپ ارتونقانین اول سونلار بحث ائدن آغی - ائدی -
 سیزلامالار بایاتی نؤوعونون بوگونکو طلب لری بخیمینان یاناشیلارسا، اونلاری
 تام معناسی ایله بو نؤوعا عایید نمونه کیمی قیاسلارمک دوغرو اولماز.
 آراشدیرمالاردان دوغان قناعتلر گؤستریر کی، بو دؤردلؤک بایاتی بیچیمینده
 یئنددی هجالی اولسالار دا، اونلار شکیل، آهنگ و معنا بیچیمینان بایاتی - مانی -
 لردن سئچیلیرلر. اونلارین قافییه دوزومو ده بایاتی لاردان رقتی اولاق آآب
 شکلینده دیر. معنا جهتیته گلدیکده ایسه بو دؤردلؤک لار داستان (ایک اثر، پوئما)
 ماهیتینده اولوب، معین اثرلردن قوپموش لیریک پارچالاردیر.

۵ - دیوان لغات الترک ترجمه سی، ۱ جلد، آنکارا، ۱۹۳۹، ص ۱۲۵.

۶ - یننه اولاد، ص ۷۳.

۷ - ع. طرزی باشی، گؤستریلن اثری، ص ۱۰۸ - ۱۰۹.

چوخ گومان کی، اونلار سونراکی یوزایل لیکلرده یئددی هجالی دؤردلوکلر شکیلینی آلمیش و بایاتی لارین ایلکین نؤوع لریندن بیر کییمی گئنیش یاییلمیش دیر. اونلارین کوتله وی ماهیت داشیماسی «دیوان الغات التکر» مؤلفی - نین ده دقت مرکزینده اولموش و یئری گلدیکجه بو نمونه لردن فایدالانمیش دیر. بو بیر داها آیدین ائدیر کی، بایاتی لار قدیم چاغلاردا بئله گئنیش معنالی، چوخ - شاخه لی ژانر اولموش، اونون هم ایدئیا - مضمون، هم ده بیچیم - قورولوش اعتیبارله بیر - بیریندن سئچیلن نؤوع لری، شکیل و قوللاری یوزایل لیکلر بویو خالته ریتیک سوزگجیندن کنجه رک یئنی چالارلار قازانمیش دیر. باغلاما، نپما، یانیلتماچ، اوشاق اویون ماهنی لاری، همچنین مؤسوم - مراسیم نغمه - لری نین شکیل بایاتی یا بنزه ین لری، شوپیه سیز کی، بو ژانرین تاثیر ی ایله یارانیب فو مالاشمیش دیر. اکینجی و مالدار نغمه لریندن هولاولارلار، سایالار، اینام و اعتقادلار باغلی رقص حال لار، هابئله لایلا، نازلما، اوخشاما، سیزلما و آغی - لار کییمی نؤوع لر ایسه و ژانرین آپاریجی قول لارینا چئوریلیمیش دیر.

بوتون بو نوع قوللارین اشتراکی تاریخ بویو هاواجاتلا، موسیقی - مثلودیا ایله وحدتده فورمالاشمیش دیر. اونلارین بارادیجی - ایفاچی لاری هم ده دوزوب - قوشدوق لاری نین بسته کاری اولموش در. دئمک، آذربایجان خالق شعر ی و موسیقی نین قارشیلیق لی انکشافیندا بایاتی لار مهم رول اوینامیش، بو جهت ایسه اونلارین یادداش لاردا مؤحکم لئمیه سی، اوچون اساس لی زمین یاراتمیش دیر. موسیقی - مثلودیا - هاواجاتلا باغلی بایان قاجار، بایات تورک، بایات عربان، بایات اصفهان، بایات کورد، بایات راجع، بایات شاد، بایات یار، بایاتی، سالاما بایاتی، چوبان بایاتی سی کییمی سؤز تئرمین لر دئییلن لری بایاتلار تصدیق ائتمک دیر. بایاتی لار فردی، فردی اولدوغو قدر ده کوللئکتیو یارادیجی حاصلودور. اونا گؤره فردی دیر کی، مؤلف لرینی - یارادیجی لارینی تانیما یغین بو صنعت اینجی لری آیری - آیری تاریخی کسیم لرده یوکسک پوئتیک قایمیه دوزوب - قوشماق، چالیب - چاغیرماق استعدادینا مالیک کیمسه لر طرفیندن قوشولموش لار. و اونا گؤره کوللئکتیو دیر کی، اونلار اجتماعی ماهیت داشییرلار؛ آیری - آیری فردلر طرفیندن دوزلدیمیش بو نمونه لر خالقین - کوتله نین بدیمی تفکور سوزگجیندن کنجه رک یئتکینله شیر، ایدئیا و صنعتکارلیق باخیمیندان ضعیف اولان لار یادداش لاردان سیلینه رک اونودولور، ال صنعت نمونه لری ایسه ابدیلیک شهرت قازانیرلار. مسأله بو باخیمدان یاناشان م. حسین یازیردی کی، بایاتی لار آیری - آیری شخص لرین یارادیجیلیق محصولو اولماسایدی، «...بو اثرلرین فیکری - فلسفی مضمونو و ائموسیونال تاثیر ی ده سوییه جه مختلف اولمازدی،

حتی مختلف شکل لرده تکرار ائدیله - ائدیله زمانه میزه قدر گلن عینی بایاتینی مقایسه ائده جک اولساق، بونلارین دا مختلف بدیعی ذوق صاحب لری طرفیندن سؤیله نیلیدی در حال آیدینلاشار»^۸.

بایاتی ایرثی نین زنگینلشمه سینده ادلی - سانلی صنعتکارلار دا مهم خدمت گؤستریمیشلر. لله، ساری عاشیق کیمی اوستادلار، «آرزو - قمبر» سبکیلی بایاتیلی داستان لارین یارادیجی لاری اؤزلرینی بو ژانرا شهرت لندیریمیشلر. بایاتی قوشماقدا کلاسیک شاعیرلریمیز ده قلم لرینی سینامیشلار. م. فرزانه قئید ائذیر کی، امانی، عزیزی، صالح، مجروح، معصوم، بی کس، سالیق کیمی صنعت کارلارین، ال یازمالاردا چوخلو بایاتی لاری قورونماقدادیر.

۵ - یوزایللیمین آذربایجان خالق شاعیرلریندن خلیل ابن - احمدین آذربایجان شیوه س ایله ^۹ دؤردلوکدن عبارت مانی - بایاتی لار یازماسی فاکتی دا دقتدن یایینا بیلمز اوستا موضوعلی نین:

گوله ناز

بولبول ائیلر گوله ناز،

گیردیم دوست باغچسینا،

آغلایان چوخ، گولن آز -

کیمی بایاتی لار قوشماسی دؤردلوک تورکن لری، ایچری سینده روایت اولونماق - دیر.

کلاسیکلرین، همچنین عاشیق و ائل شاعرلری نین یازیب - یاراتدیق لاری بایاتی لارین معین قیسمی الیمیزه چاتسا، ^{۱۰} قالدین شاعیرلریمیزین دوزوب - قوشدوق لاری دؤردلوکلر دئمک اولار کی، قرونلار شیدیر. اصلینده ایسه بو ایرثین زنگینلشمه سینده قادینلاریمیزین فعالیتی داها گه اؤر اولموشدور. هرگاه عصرلر بویو شاعیر طبیعتلی تنه لریمیزین، آنا و باجی لاریمیزین پوئتیک تفکوروندن سیزیب گلن بایاتی لاری بیر یئره توپلاماق مومکن اولا بایدی، اوندا اونلارین اوستونلوک قازانماسینا شوبهه قالمازدی. قادینین انا نین، مائیلده، جمعیتده، اجتماعی حیاتدا توتدوغو یئری، مؤوقعی، همچنین اکثر بایاتی لاریمیزدا گیزلنمیش ظریف حیس و دویغولاری، ایلیق و ملایم آنا نفسینی ده نظره آلساق، بو نمونه لرین خیلی حیسی اونلارین پایینا دوشر. لایلا، نازلاما، وصف حال، آغی،

۸ - بایاتی لار (ترتیب ائدنی م. ح. تهماسب)، باکی، ۱۹۴۳، مقدمه، ص ۶.

۹ - بایاتی لار (توپلایانی م. فرزانه)، تهران، ۱۳۴۴ (هجری)، کیتابا مقدمه، ص ۴ - ۵.

۱۰ - ع. طرزی باشی. گؤستریلن اثری، ص ۱۱۲.

اوخشاما و بو قبیل نؤوعلرین قادین دوشونجه سی نین محصولو اولماسی بیر داهایقین له شر.

بایاتی لار خالقین ال چاتماز، اون یئتمز کئچمیشی، عین ایله ده دوننی و بو گونودور، کئچمیشی دئدیگده، اولو بابا لاریمیزین بو لیریک اینجه لرده قورونموش اسکی حیات طرزی یادا دوشور. خالقین دوننی اونون نسبتن بیزه یاخین اولان تاریخ دیر. بو گونو ایسه او دئمک دیر کی، بایاتی بو گون ده یارانیب - یاشاماق دادیر.

بللی بر کی، خالقین تاریخی ساده جه تاریخ اولاراق قالمامیش، هم ده شعره - بایاتی یا خئوریلیمیش دیر. آیری - آیری یوزایل لیک لرین مهم حادیشه لری ایله مسئله ن بایاتی لار اونو یاردان لارین حیاتی ندا درین ایز بوراخان سارسینتی لاری یادا سالر، ده نیی زدن اؤتن گونلریمیزدن خبر وئریر:

آپاردی بویات منی،
بیر زولفو سایات منی،
آپاریرسان سن آپار،
آپارماسین یاد منی.

عرب گلدی، های وئرین،
نه ایسته سه پای وئرین،
آزا دوران دئییل لر،
گتیرین تایی - تایی وئرین.

آپاردی تاتار منی،
قول کیمی ساتار منی،
یاریم وفالی اولسا،
آختاریب تاپار منی.

آپاردی باتی منی،
قول کیمی ساتی منی،
یوللار اوزون، من یورغون،
دوغراییر چاتی منی.

آذربایجان بایاتی لاری — ۱۳

ماراقلی دیر کی، بو نمونه لر آذربایجاندا اولدوغو کیمی، کرکوک لولر ایچری سینده ده (خصوصیله، بیرینجی و اوچونجو نمونه).

گئیش یاییلمیش اینجی لردیر. هر ایکی خالقی بایاتی - مانی - خویرات لاری نین چئشیدلی نووع لری آراسیندا یا تام عینی، یاخود چوخ آز فرقی اولان نمونه لره ده سیخ - سیخ تصادوف اندیلیر. کرکوکلو آنانین دیلینده سسله نن لایلا آذربایجان قادینی اوچون ده دوغما و عزیزدیر:

لایلا ائده رم یاتینجا،
قونچا گوله باتینجا،
گوروم سیش باتیررام،
سن حاصیله دیتتجه.

لای لای ائدیم یاتاسان،
قونچا گوله باتاسان
قونچا گول پایین اولسون،
دالدا سیندا یاتاسان.

بو هم ده دئمک دیر کی، بایاتی - مانی - خویرات خزینه سینده مالیک اولان خالق لار دوغما اولموش، عینی چشمه دن سو ایچمیش، عینی قایناق دان بارینمیش لار. لاکین اونو دا قئید ائتمک لازم دیر کی، فولکلورون ائیک قولوندا اونون یارادیجیسی نین عنوانینی آختارماق مومکن اولما دا، لیریک ژانردا بو جهتی آیرد ائتمک چتین مسئله دیر.

آذربایجان بایاتی لاری نین یاییلما وسعتی، تاثیر دایره سی او نه، گئیش اولموشدور کی، همین نمونه لر تاریخ بویو آذربایجان لی لار ایله چیین چینه یاشایان خالق لارین دا شفاهی سؤز صنعتینده اؤزونه اساس لی یئر تپم س دیر. باشقا سؤزله، مختلف ایقبالارا توپلانیلیب، مختلف دؤورلره عاید ال رمالارا داخل اندیلیمیش بو لیریک نمونه لر آیری - آیری صنعت کارلارین بهره لندیسی پوئیک

ایرته چنوریلیمیش، سؤز اوستادلاری بو توکنمز خزینه دن تاثیرله نرک بیر سیرا بایاتی لار قوشموش، همچنین بو ژانر باره ده دهیرلی فیکیرلر سؤیله میشلر. آذربایجان بایاتی لاری ۱۹- جو عصرین روس ضیالی لاری نین دا دقتینی جلب ائتمش و اونلار بو ژانر حاقیندا قیمتلی ملاحظه لر دئیشلر. یئولاخوون «گورجوستان داکی خالق نغمه لری حاقیندا. بایاتی، عاشیق...»، کورقانوون «قفقاز موسیقی سی» آدلی مقاله لری بو باخیم دان آیریجا مارق دوغورور. بایاتی لاردا دقتی جلب ائدن خصوصیت لردن بیر ده اونون قافیه الوانیغی دیر. بو لیریک انجی لرین هر بیر میصرع سیندا آذربایجان شعرلرینده ایشله نن قافیه نین برون سؤوعلری قورونموش دور: دایاق قافیه، تام قافیه، دولغون قافیه، قاپالی قافیه، موقید قافیه...

اسکی تارخی عه سی اولان بایاتی لار بو گون ده دیلده - آغیزدا دولاشان، یارانیب - یایرمن. هر ژانر کیمی خالقین معنوی عالمینی زنگین لشدیرمک دیر. عاشیق لاریمیز، ه غنلریمیز بسته کارلاریمیز خالق بایاتی لارینا تنز - تنز موراجیعت ائدیرلر. ماسم لری ده، توی - دویونلریمیزده بو گون ده بایاتی چاغیریلیر، بایاتی اوخونور. غم لری کدرلی آنلاریمیزدا دا بایاتی لار کؤمه ییمیزه چاتیر، بیزه تسلی وئریر. بوتون بریلار بایاتی لارین اجتماعی مضمونون دان، بدیعی و صنعت کارلیق قدرتیندن دوغان غمیل دیر.



بایاتی لارین اساسلی شکیل ده توپلانیماسی و نشر ایشینده «آذربایجانلی تدقیق و تتبع» جمعیتی (۱۹۲۳) مهم رول اوینامیش دیر. جمعیت نشر ائتدیردی «آذربایجان اؤیرنمه یولو» ژورنالیندا فولکلورون دیگر نمونه لری ایله رابر، بایاتی - لارا و بو ژانر باره ده مقاله لر ده آیریجا یئر وئرلیمیش دیر. عباس زاده میرزا عباسین نشر ائتدیردی (۱۹۱۸) «بایاتی، هاخیشتا، سئوگی، لایله، فاینانا - گلین سؤزلری» ترتیب ایشیندن سونرا، مستقیل ژانر کیمی درج اولونان بایاتی لار کیتابی هاتف، عبدالله شایق و شفیه خانیم افندی زاده نین آدی ایله باغلی دیر.

بوندان سونرا بایاتی لارین چاپی ایشینده اون ایل دن آرتیق بیر مدت کنچمیش، نهایت، ۱۹۲۵ - جی ایل نشرینده کی نمونه لری ده قیسمن احاطه ائدن ه. علیزاده نین توپلاما ایشی اورتایا چیخمیش دیر.

بایاتی لارین ۱۹۴۳ - جو ایل نشری ایشی حجمی و تصنیفی اعتباریله فرقلمک ده دیر.

آذربایجان بایاتی لاری نین اؤیرنیلمه سی و چاپی ایشینده ^{۱۶} ه. قاسیموون امه یینی خصوصی قیمت لندیرمک لازیم گلیر. او، بو ژانرین علمی تصنیفی آپارمیش، بایاتر لاری موضوع لار اوزره قروپلاشدیرمیش و ترتیب ایشینه گئیش مقدمه یازم دیر. بو نشر حجم، احاطه دایره سی باخمیندان دا اولکی چاپلاردان دجاسک دیر.

م. فرزانه نین - بلاشب نشر ائتدیردی ۱۳۲۰ بایاتیدان عبارت کیتاب دا خاطیرلار ترتیب ایشلرینده اؤزونه یئر تاپمیش بیر چوخ اورژینال بایاتی لار ایله زنگین دیر.

اوزون ایل لر آذرباجار ع. آ. سپولیکا ال یازمالار فوندوندا آختاریش آپاران، ۹۲ جونگ، ال یازما، فرسمند و شخصی آرشیو ماتریال لارینی صاف - چوروک ائدیپ، آذربایجان بایاتی لاری نین ان قدیم نمونه لرینی ^{۱۸} اوخوجولارین سرانجامینا وئرن آ. ممدووانین دا زحمتی آذرباجا دیرلندیریلمه لی دیر.

نیظامی آدینا ادبیات اینستیتوتونون سارینی و شفاهی ادبیات شعبه سی مختلف ایل لرده بو ائل ادبیاتی اوجاغیندا فعیت گؤسرمیش و بایاتی لارین نشری ایله بیلاواسیطه مشغول اولموش ح. زینالی، ه. علیزاده، م. ح. تهماسب، ع. آخوندو و ه. قاسیموون بو ساحه ده کی ایشینی داوام ائتمه سی مقصدیؤنلو سایمیش، بونون نتیجه سینده موجود ترتیب ایشی اورتایا چیخمیش دیر.

گئیش اوخوجو کوتله سی اوچون نظرده توتولان بو بایاترین ترتیب چی و رئاکتورلاری موجود چاپ لاری اساس توتاراق، اینستیتون علم آرشیوینده ساخلانیلان، همچنین آیری - آیری ایل لرده فولکلور ائکسپدیسی زامانی توپلانیلان و شعبه یه گؤنده ریلن نمونه لری ده نظر دن قاچیرمامیش. نهایت، بوتون

۱۴- آذربایجان بایاتی لاری (توپلاوانی ه. علیزاده)، باکی، ۱۹۳۸

۱۵- بایاتی لار (ترتیب ائدی م. ح. تهماسب)، باکی، ۱۹۴۳

۱۶- بایاتی لار (توپلانی و ترتیب ائدی ه. قاسیمو)، باکی، ۱۹۵۶؛ ایکینجی نشری، ۱۹۶۰

۱۷- بایاتی لار (توپلانی م. فرزانه)، تهران، ۱۳۳۴ (۱۹۶۶)

۱۸- بایاتی لار (ترتیب ائدی آ. ممدو)، باکی، ۱۹۷۷

بو قایناق لاردان فایدالاناراق آذربایجان بایاتی لارینین آن سئچمه اینجی لرینی سیستم لشدیریپ بو کیتابا داخیل ائتمیشلر.

بایاتی لارین تصنیفینه آذربایجان فولکلور شوناس لیغی نین سون نائیلیت لری باخیمیندان یاناشیلیمیش دیر. نمونه لر باشلیجا اولاراق: اجتماعی مضمون لو؛ محبت؛ اخلاق - تربیه؛ مراسیم - اینام - اعتقاد؛ امک - زحمت کیمی موضوع لار ایسه آیریلیق دا قروپلاشدیرمیش دیر. خوبرات لار و چوخ یؤنوملو بایاتی لار ایسه آیریلیق دا وئریلمیش دیر.

اجتماعی مضمونلو بایاتی لارین چوخوندا وطن حسرتی، غوربت، غریبلیک کیمی سبب لری موتیولر اوستونلوک تشکیل ائدیر. بو قبیل نمونه لرده هم آیری - آیری تاریخی کس یی ایزاری، هم ده اجتماعی - سیاسی حادیثه لرین دوغوردوغو عامل لر عوممی لیریلیمیش دیر.

گمی گلدی، یان ددی
ایچینه بیر جان گلدی
وطن حسرتی چکدیم،
گۆز لریمدن قان گلدی.

عزیزیم بیر - بیر دوشر،
اوخ یایدان بیر - بیر دوشر،
غوربتده کنجن گونلر،
عؤموردن بیر - بیر دوشر.

مردلیک، دوستلوق، ایگیدلیک، ناموس، عار، مغرورلوق کیمی انی کیفیت لری عکس ائتدیرن بایاتی لار دا ترتیبده بیر سیلسیله تشکیل ائدیر. افتخار، دایاق، آرخا، کؤمک مضمون لو بایاتی لار اؤز ایدی ادها ته گۆزه سئچیلیر:

بوستانچی قووون دردی،
کال دردی، قووون دردی،
یینغیلین، قوهوم - قارداش،
اوستومدن قووون دردی.

ائله می آرخا گلسین،

سو آخسین آرخا گلسین،
من تکم، دوشمنیم چوخ،
کؤمه یه آرخا گلسین.

حیات دان، طالع دن شکایت، ناراضی لیق، گیلئی - گوذار، اعتبار سیزلیق کیمی
جهت لر بایاتی لاردا ائله عمومی لشدیرمیش دیر کی، اونون هر بیر میصرع سیندا
یارادیجیسی نین، بوتونلوکده ایسه خالقین اورک چیرپیتئی لاری دویولماق دادیر.

ائله ی گل آنباری،
گول آیم گول آنباری،
ظالم فلک قیلادی،
دویونجا گم، بارانی.

من عاشیقم او دایم،
او بوداغا، او دالا،
وارمی اوجاغی سؤنن،
اوریمدن اود آلا؟

بو عاشیق غم اریدیر،
آی اوزون قمری دیر،
آتی مهمز اوئلدورور،
ایگیدی غم اریدیر.

قاخینج، سرکی، سانجما، بزه مه موضوع لو بایاتی لاردا ساق ومو، ایرونیا دا
گوجلو وئرلیمیش دیر:

داغ دان آران یاخشیدی،
تیرمه، خاران یاخشیدی،
بویون گوؤدک، گوؤزون توم،
سنین هاران یاخشیدی؟

آراشقی نین ساللاما،

یودون، یئره توللاما،
چوخ دا گۆزل دئییلسن،
آغیز، بورون ساللاما.

زوراکیلیق، ظولم، حاقسیزلیق بیلدیرن موتیولر اجتماعی مضمونلو بایاتی لاردان
آپاریجی خط کیمی کئچیر:

من عاشق خانه بادا،
خنده ای خانه بادا،
ظالیمایر سهر شه،
سوره لر نایابادا.

محبت آنلاملی بایاتلارین مؤوضوعسونو ایکی استقامتده قروپلاشدیرماق
مومکون دور. اونلارین بیر فیس منده عشق، سئوگی، وفا، صداقت، ناز - غمزه،
آیریلیق - هیجران، انتظار - حیرت، «ایستک - آرزو، اوزونتو، نیگرانچیلیق، تسلی،
نیسگیل کیمی جهت لر آشیلیر. محبت بایاتی لاری نین دیگر قطبونو ایسه آنانین
اؤولادا ایسته ییندن بایاتی لار تشکین ایر. لایلا، نازلاما، آدی ایله تانینان نمونه لر
بو قیل دن دیر.

بایاتی لارین مهم بیر حیصه سی ده القیش، اوده، حکمت، حؤرم، احترام،
ساییب - ساییلماق موتیولی نمونه لر دیر. تاپماجا - باغلاما آدلی بایاتی لار آپریجا
ژانر کیمی تانیلسا دا، اونلارین بیر قیسمی نین بایاتی بیج یینده یاران دیغینی نظره
آلیب بو قروپا داخل ائتمک مقصده او یغون ساییلمیش دیر.
مختلف مؤوسوم و مراسیم لریمیزین اجراسی زامانی اوخونان نمونه لرین بیر قیسمی
ده بایاتی اؤلچوسونده اولان نمونه لر دیر. اونلاردا بدییی تشورو اداکین چاغ -
لاری ایله باغلی علامت لره سیخ - سیخ تصادوف اولونمور. سیدما، اینام، یوزوم،
وصف حال سجیه لی بایاتی لار بو سیرا داندیر. توی - شنلیک بایاتی لاری، یاس
مراسیمی زامانی دئییلن آغی لار، سیزلاما لار دا بو ژانرین مهم بیر حیصه سینی
تشکیل ائدیر.

قدیم امک و مالدار، نغمه لر ی سایا، هولوار آدلاری ایله تانینان نمونه لر دیر کی،
اونلاردا اولو بابا لاریمیزین تصروفات حیاتی جانلاندیریلیمیش دیر.

کسیک بایاتی لارین - خوبرات لارین آیريجا بۆلمه ده وئريلمه سی ایسه تصدیق ائدیر کی، عراق - کرکوک تورکمن لری آراسیندا گئیش یاییلان بو فرم آذربایجان دا شهرت قازانمیش دیر.

کیتاب چاپا حاضیرلارکن آشاغیداکی جهت لره ده خصوصی دقت وئريلمیش دیر: ال یازمالارین دان سئچيلمیش بایاتی لارین دیلی، ایفاده طرز ی اولدوغو کیمی ساخلانمیش دیر. عینی زامان دا آرخایک سؤزلر ده قیسمن قورونموشدور. وارپانتا لارین بیر حیصه سی ساخلانمیش دیر. چونکی بئله نمونه لرده کی معنا، ایفاده چالا لاری بیر - بیریندن فرقلی شکیلده دیر.

توپلایلمش بایاتی لار ال یازما نمونه لری ایله توتوشدورولدوق دا بعضاً توپلاما نثر لارینداکی ایفاده طرز لری داها منطیقی اولدوغوندا ال یازمالارداکی ایفاده لر اونلار ضر ائديلمیش دیر.

بللی دیر کی، بایاتی لارا «هاخیشتا» سؤزو علاوه اولونماق لا بو ژانرین یئنی بیر قولو یارانمیش دیر. «تیب» ایسه بئله بیر بۆلمه اولمادیغیندا هاکیشتا - بایاتی لار کیتاب بویو سپه سیش دیر.

بعضی بایاتی لارین اولینعی اکی میصراع سی بیر سیرا نمونه لرده تکرار لانیر، سون اکی میصراع سی ایسه بئله اولور. کیتابدا بو قبیله نمونه لر ده اؤزونه یئر تاپمیش دیر.

ترتیبده کی بیر چوخ بایاتی لار نفس بئس اوخونان، خصوصی بسته سی، هاواسی، مثلودیاسی اولان نمونه لر دیر کی، اونلارین یریلیق دا وئريلمه سی مقصدیونلو سایلمامیش دیر.

کیتابا داخل ائدیلن بایاتی لارین بؤیوک اکثریتی آیری - آیری نشرلردن سئچیلدی کیری اوچون اونلارین دیلینده، املا سیندا مین ختلر وار دیر. بو فرق لر اولدوغو کیمی ساخلانمیش دیر.

مؤلفی بللی اولان، یا نمونه لرده یارادیجیسی نین آدی چکیلن بایاتی لار دا یریلیق دا دئیل، مختلف بۆلمه لر اوزره وئريلمیش دیر.

آذربایجان خالق بایاتی لارین سئچمه نمونه لریندن عبارت بو کیتاب باره ده رأی و تکلیف لری نی سؤیله یه جک اوخوجولارا اول دن مینتدار لیغیمیزی بیلدیریریک.